

مقالات برگزیده

نخستین همایش میان رشته‌ای آموزش و یادگیری زبان

دانشگاه فردوسی مشهد

نهم و دهم آبان ماه ۱۳۹۱

به کوشش: رضاییش قدم

بررسی رابطه راهکارها و ساختارهای آموزشی در گسترش دوره‌های تحت وب

شهبلا شریفی
الهام اخلاقی^۱

دانشگاه فردوسی مشهد

چکیده

این مقاله به توصیف رابطه بین ساختارهای آموزشی و اصول یادگیری بر اساس دوره‌های تحت وب می‌پردازد. سپس با تمرکز بر جنبه‌های اجتماعی، دانشگاهی، اجرایی و آموزشی دوره‌های تحت وب، به مرور آثار ادبی مربوط به کاربرد گفتگوی رایانه‌ای به عنوان روش اصلی عملی کردن راهکارهای آموزشی بر اساس نظریه یادگیری می‌پردازد. ارتباط این مفاهیم روشنگر راهکارهای آموزشی خاص و ایده‌های قابل کاربرد در مورد دوره‌های تحت وب یا استفاده از گفتگوی رایانه‌ای است. در این پژوهش انگاره‌ای مطرح می‌شود که ساختارهای مشترک پیشینه آموزشی را به تصویر می‌کشد و آن‌ها را با اصول نظری و راهکارهای آموزشی همسو می‌کند. از آنجا که آموزش تحت وب در ایران در حال کاربرد و گسترش روز افزون است (همانگونه که در کالج دانشگاه فردوسی مشهد به کار می‌رود)، امید است این چارچوب به طراحان و مربیان دوره‌های تحت وب در طراحی، گسترش و اجرایی کردن ساختارهای نظریه بنیان فعالیت‌های آموزشی و یادگیری این محیط آموزشی کمک کند.

کلید واژه‌ها: ساختارهای آموزشی، دوره‌های تحت وب، آموزش از راه دور

۱. مقدمه

ما در حال گذرا از جامعه صنعت-محور به جامعه اطلاعات-محور، یا به عبارت دیگر گذر از دنیای فیزیکی به دنیای مجازی هستیم. در این میان میزان توسعه و کاربرد فناوری اطلاعات و آموزش مجازی یا الکترونیکی که مقوله جدید و محصول فناوری اطلاعات می‌باشد، مهمترین شاخص پیشرفت به شمار می‌رود. در همین راستا اصطلاحاتی چون آموزش تحت وب، گفتگوی رایانه‌ای، شبکه‌های آموزش مجازی و گروه‌های بحث برخط، در مجامع دانشگاهی بسیار متداول گشته‌است. در دهه‌های اخیر، رویکردهای سنتی یادگیری با ظهور فناوری‌های جدید، مانند چندرسانه‌ای‌ها، فرارسانه‌ها و ارتباط از راه دور دستخوش تغییرات اساسی شده است. با گسترش فناوری‌های تحت وب، از سال ۱۹۹۵ تا ۱۹۹۸، آموزش‌های برخط رشد ۴۰ درصدی

^۱ Email: elhamakhtlghi80@ymail.com

داشته‌اند (هنری، ۲۰۰۰). با این وجود هنوز چالش‌هایی جدی فرا روی اساتید و طراحان آموزشی مبنی بر چگونگی بهبود کیفیت تدریس و یادگیری قرار دارد.

علاوه بر این تحولات سریع فناوری اطلاعات و ارتباطات جهان را با نیاز همه‌گیر به بازآموزی و یادگیری مواجه ساخته است. آموزشی که نماد مهم عصر جدید یعنی اینترنت در عالم مجازی ایجاد کرده‌است، امکان یادگیری غیررسمی و مؤثری را فراهم کرده است که دارای محدودیت زمان، مکان، سن، جمعیت و دیگر الزامات مدرسه رفتن نیست، دانش آموزان وقت کمتری را در مدارس می‌گذارند و ارتباط رسمی با افراد متخصص در سراسر مدارس توسعه می‌یابد (جهانگرد، ۱۳۸۲). ورود فناوری‌های ارتباطی جدید نه تنها شیوه‌های آموزش حضوری در دانشگاه‌ها را متنوع ساخته، بلکه مرزهای آن‌را به خارج از کلاس‌های فیزیکی توسعه داده و محیط‌های یادگیری جدیدی را بوجود آورده است. در این محیط، دانشجو و مدرس از نظر زمان و مکان یا هر دو جدا از یکدیگر هستند و محتوای آموزشی از طریق نرم‌افزار مدیریت آموزشی، منابع جدید رسانه‌ای، اینترنت، ویدئو کنفرانس و کلاس‌های مجازی و غیره به فراگیر ارائه می‌شود و او برای انجام فعالیت‌های یادگیری فردی و گروهی با کمک امکانات ارتباط رایانه‌ای با مدرس، همکلاسان و سایر افراد ارتباط برقرار می‌کند. رسالت اصلی این نوع آموزش به جای انتقال اطلاعات، پرورش مهارت‌های حل مسئله، تفکر انتقادی، مهارت مدیریت اطلاعات، قدرت برقراری ارتباط و مذاکره در دانشجویان و ارتقاء شیوه‌های ذخیره دانش و روش‌های یادگیری در آن‌ها است.

تأثیرات تکنولوژی‌های جدید بسیار فراگیر است. فناوری اطلاعات انعطاف‌پذیر است و پدیده‌هایی مانند میکروالکترونیک، مخابرات و کامپیوتر همه در سیستم‌های اطلاعاتی به عنوان اجزای متعامل و بهم پیوسته سیستم فناوری اطلاعات قرار گرفته‌اند. آن‌ها ابزاری را برای ارائه اثربخش مواد درسی مهیا می‌سازند و به عنوان منبعی برای دسترسی، تجزیه و تحلیل و تفسیر اطلاعات و چگونگی انتقال یافته‌های فراگیران به دیگران هستند.

در همگام شدن با راه‌های آموزشی اختراع‌شده، بسیاری از گروه‌های آموزشی در تحصیلات عالی در حال تجربه رویکردهای برخط هستند، بدون این‌که حقیقتاً در کلاس درس یا مطالعات تحقیقی مورد آزمایش قرار گیرند. ابزارهای یادگیری مجازی که امکان گفتگوی رایانه‌ای را فراهم می‌کنند، با بسیاری از کاربردهای نرم افزاری گسترده در دوره‌های تحت وب یکی شده‌اند و گروه‌های آموزش عالی را قادر ساخته است تا به آسانی منابع وب و بحث‌های برخط را با این دوره‌ها برای آموزش مؤثر و منطبق با اهداف گروه‌های آموزشی در هم آمیزد. (چیفتز، ۲۰۰۰). اما به طور قطع کاربرد این ابزار بدون یک راهنمای مناسب بر اساس اصول آموزشی، تنها تشدید کننده اضطراب خواهد بود و نه وسیله‌ای برای بهبود تدریس. بهتر است کسانی که می‌خواهند آموزش برخط را شروع کنند و همچنین کسانی که در این زمینه تجاری پیدا کرده‌اند، ارتباطی بین ساختارهای آموزشی آشنا و عملی ساختن تکنیک‌های مرتبط با اداره کردن مباحث برخط و ابزارهای

مورد استفاده در دوره‌های تحت وب برقرار کنند. همانگونه که میسون (۱۹۹۴) به خوبی و به‌طور مناسب بیان کرده است، فناوری، هسته اصلی مسأله نیست، بلکه تشخیص راهکارهای آموزشی و اجتماعی مؤثر، هسته موفقیت یادگیری به واسطه رایانه است.

از آنجا که اغلب تحقیقات مربوط به استفاده از ابزارهای رایانه‌ای و دوره‌های تحت وب تاریخچه بسیار کوتاهی دارند، فقدان یک راهنمای خاص برای اصولی که پایه انتخاب‌های آموزشی قرار بگیرد کاملاً مشهود است. قبل از ظهور وب، تحقیقات اولیه نشان دهنده قابلیت ارزشمند آموزش گفتگوهای رایانه‌ای برخط مبنی بر دسترسی آسان‌تر به ابزارهای تحت وب بود (هیلتز و توروف، ۱۹۷۸). پیشینه مطالعات قبلی مربوط به رایانه بیشتر متمرکز بر مسائلی چون کاربردهای خاص می‌شود. مانند الزامات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری و شیوه کاربردی آن‌ها که درصد کمی از آن تحقیقات و مقالات، نتایج تجربی یا راهکارهای آموزشی تست‌شده را نشان می‌دادند (رومیسزوسکی و میسون، ۱۹۹۶). آنچه از تحقیقات گذشته در مورد آموزش از راه دور، ارتباط رایانه محور و محیط یادگیری مجازی بدست آمد، خیلی در مورد گسترش دوره‌های تحت وب کارایی نداشت. به علاوه پیوند محکم بین زمینه نظری و تمرین‌های آموزشی قابل کاربرد به عنوان راهنمایی برای گسترش دوره‌های تحت وب در این زمینه‌ها ذکر نشده است. متأسفانه پتانسیل آموزشی واقعی این ابزار تا زمانی که ارتباط بین دیدگاه‌های نظری آموزش یا راهکارهای کاربردی سودمند در طراحی دوره‌های تحت وب گسترش پیدا نکرده بود، هرگز درک و آشکار نشده بود. در نتیجه این تحقیق به دنبال یافتن راهی برای بهبود اشاعه تحقیق برای فراهم کردن راهنمایی خاص برای گروه‌های آموزشی است.

برای رسیدن به این هدف این پژوهش به دنبال فراهم کردن ارتباط مستقیم بین ساختارهای آموزشی شناخته شده، اصول نظری قابل کاربرد، راهکارهای آموزشی و عملی ساختن ایده‌هایی که به گسترش دوره‌های تحت وب مربوط هستند، است. این عناصر به صورت سه جنبه آموزشی اصلی نشان داده شده‌اند که به کاربرد گفتگوهای رایانه‌ای و فناوری‌های مرتبط با وب برای آموزش و یادگیری مرتبط هستند: مؤلفه گزارش-دهی، مؤلفه‌های اجتماعی و مؤلفه‌های محتوایی. درحالی‌که این پژوهش به هیچ‌وجه کامل نیست، اما سعی در ارائه نکاتی از جنبه‌های نظری و کاربردی دوره‌های تحت وب دارد. حداقل می‌تواند گروه‌های آموزشی را از حالت تازه کار بودن در این زمینه خارج کند و مشوق آن‌ها برای به کارگیری دانسته‌های تدریس خود برای خلق چنین محیط‌هایی بر اساس ساختارها و اصول محکم آموزشی مرتبط با حوزه تخصصی خودشان باشد.

۲. پیشینه

اغلب پیشینه آموزش از راه دور، طرح و گسترش دوره‌های تحت وب کنونی را شکل داده‌اند. اصطلاح آموزش از راه دور برای توصیف حوزه بسیار گسترده‌ای از دوره‌ها بکار رفته است. سیمونسن، اسمالدینو و آلبرت (۲۰۰۰) به نقل از کلدوی در بوجود آوردن چارچوبی برای ترکیب چهارچانه زمان و مکان ممکن آموزش

پرداخته‌اند: آموزش در یک زمان و مکان یکسان؛ آموزش در یک زمان متفاوت، یک مکان یکسان؛ آموزش در یک زمان یکسان، مکان متفاوت و آموزش در یک زمان و مکان متفاوت. معمولاً بر اساس نگرش‌های سنتی آموزش از راه دور تنها مورد چهارم امکان‌پذیر است. اما در فناوری دوره‌های تحت وب می‌توان به سهولت این سیستم‌ها را برای مدیریت دوره‌ها و مباحث از راه دور در تمام انواع موقعیت‌های دوره‌ها بکار برد.

علیرغم عدم توافق در تعریف آموزش از راه دور، این مفهوم دارای پیشینه ۱۵۰ ساله است و به‌خوبی پایه و اساس تحقیقات مرتبط با گسترش دوره‌های تحت وب و اینترنت قرار می‌گیرد (کیگان، ۱۹۸۶). آموزش الکترونیکی در ایران به زمان بهره‌گیری از رایانه‌های شخصی در میان اقشار مختلف فرهنگی - اجتماعی برمی‌گردد. دانشگاه بین‌المللی ایران که ترکیبی از امکانات موجود و بالقوه دانشگاهیان و فناوران ایرانی در خارج از کشور است، با همکاری مراکز دانشگاهی ایران، ترکیبی را به وجود آوردند که پیش‌نیاز آموزش الکترونیکی در ایران در سطح دانشگاه فراهم گردد. در سال ۲۰۰۲ میلادی این دانشگاه نیروهای خود را ساماندهی کرد و در پی همایش آموزش مجازی این دانشگاه در اوت ۲۰۰۲، به عنوان اولین دانشگاه مجازی ایران ظاهر شد. پس از آن دانشگاه‌های مختلف مانند صنعتی شریف، اصفهان، شیراز، تهران، دانشگاه آزاد منطقه جنوب تهران، دانشگاه علوم حدیث، و دانشگاه اینترنتی ایران نیز طرح آموزش الکترونیکی را اجرا کردند. هم‌اکنون وزارت علوم، به امید تحقق نتایجی چون همگانی کردن ملی توسعه دانشگاه‌های مجازی در کشور، شکوفایی استعدادها، افراد خارج از قلمرو رسمی دانشگاه‌ها، کاهش تعداد متقاضیان ورود به دانشگاه از طریق کنکور، کاهش هزینه‌های مسافرت‌های بین‌شهری، حرکت در زمینه کوچک‌سازی دانشگاه‌ها از نظر فیزیکی، افزایش توان رقابت علمی کشور، همگامی با کاروان جهانی علم و ارتقای علمی در قرن حاضر به گسترش دانشگاه‌های مجازی اقدام کرده است.

در انجام این تحقیق تعداد ۳۲ مقاله فارسی و ۲۱ مقاله انگلیسی بررسی شدند. مقالات فارسی بیشتر موضوعاتی چون نقش فناوری در آموزش و معایب و مزیت‌های آن، کتابخانه الکترونیکی، سهم مدارس در تحول آموزشی، بررسی تطبیقی آموزش الکترونیکی با سایر آموزش‌ها، انواع آموزش به کمک رایانه و مطالبی از این دست بودند و تنها ۶ مقاله به آموزش تحت وب اشاراتی کرده‌اند:

رحیمی (۱۳۸۸) به بررسی ابعاد آموزش زبان فارسی از طریق نرم‌افزارهای آموزشی و سایت‌های اینترنتی مربوط به زبان فارسی پرداخته است. باقری (۱۳۹۱) در مقاله خود، کلیه فاکتورهایی که می‌توانند در موفقیت و شکست برنامه‌های برخط تعیین‌کننده باشند، مشخص کرده است. فضل‌علی‌زاده و دیگران (۱۳۹۱) در مقاله خود به این نتیجه رسیده‌اند که استفاده از تجربیات کشورهای موفق در زمینه آموزش از راه دور به علت مزیت‌های این روش بسیار کارآمد خواهد بود. اردلان و دیگران (۱۳۹۱) مقاله خود را با هدف بررسی نقش فناوری و اطلاعات در آموزش و پرورش و مجازی کردن نظام آموزشی از طریق آموزش الکترونیکی نوشته‌اند و در این رابطه توصیه‌هایی نموده‌اند. بگلری (۱۳۹۰) راهکارهایی کوتاه مدت، میان

مدت و بلند مدت برای گسترش زبان فارسی از طریق وسایل جدید ارتباطی به ویژه اینترنت ارایه کرده است. شریفی و بهمدی (۱۳۹۰) به بررسی ابزارهای یادگیری مبتنی بر وب با هدف استفاده در آموزش فارسی پرداخته‌اند. همچنین با بررسی فناوری‌های موجود در یادگیری زبان‌های خارجی، راه‌حل‌های مفیدی برای بهینه‌سازی دوره‌های اینترنتی آموزش فارسی پیشنهاد کرده‌اند.

اما در پیشینه مفصل و مرتبط با آموزش از راه دور مقالات انگلیسی، یک سری عوامل قابل قبول آموزش یافت می‌شود که قابل کاربرد در راهکارهای آموزشی بر خط امروزی است. برخی از نتایج تحقیق‌های قبلی در حوزه آموزش از راه دور به این شرح است:

- ۱) استقلال دانش آموز عامل مهمی در یادگیری است (ودمیر، ۱۹۸۱).
- ۲) نیازهای افرادی که در حال یادگیری هستند، کنترل می‌شود و آن‌ها مسئول پیشرفت خود هستند (کیگان، ۱۹۸۶).
- ۳) محیط باید بر اساس فردی که در حال یادگیری است تعیین شود و به او اجازه داده شود تا به آموزش جهت بخشد (مور، ۱۹۸۸، ۱۹۹۴).
- ۴) تعامل در سطح بالا (مانند بحث و بازخورد) موجب پیشرفت در یادگیری می‌شود (برانون، ۱۹۸۸).

تعامل و فعالیت‌هایی با محدودیت فرد فراگیر در محیط بر خط یا دوره‌های تحت وب معمولاً از طریق ارتباطات به واسطه رایانه یا ابزارهای آموزش از راه دور تسهیل می‌شود. ابزارهای ارتباط به واسطه رایانه شامل رایانامه، گفتگوهای رایانه‌ای و سایر فناوری‌های محیطی است که همکاری و ارتباط را تقویت می‌کند. یک ساختار مشابه، شبکه‌های آموزش از راه دور است که شامل اجتماع گسترده فراگیرانی است که با دسترسی به یک شبکه رایانه‌ای می‌توانند با هم ارتباط داشته باشند و به مطالب آموزشی در هر زمان و از هر مکان دسترسی داشته باشند (اوکلی، ۲۰۰۰: ۱). گفتگوی رایانه‌ای ویژگی مهمی از ارتباطات رایانه‌ای یا شبکه آموزش از راه دور است که مورد تمرکز بسیاری از تحقیقات بوده است. گفتگوی رایانه‌ای این امکان را فراهم می‌کند که مجمع‌های آموزشی بر خط خلق شوند، یعنی جایی که شرکت‌کنندگان با هم مکالمه می‌کنند تا بیاموزند، همکاری کنند، انتقاد کنند، نقد کنند، شرح و توضیح دهند، دانسته‌های خود را به اشتراک گذارند و بازخورد عملکرد خود را ببینند، سؤال کنند، پاسخ دهند و انواع دیگر از ارتباط را ایجاد کنند، اینکه در یک ساختمان باشند یا در فاره‌های متفاوت، فرقی نمی‌کند، همه فراگیران بخشی از محیط یادگیری مجازی محسوب می‌شوند، نمونه‌ای از تحقیقات گذشته که مربوط به استفاده از گفتگوی رایانه‌ای است در بردارنده این یافته‌هاست:

- ۱) آموزش از طریق مکالمه و تبادل سؤال و پاسخ، مباحثه، توصیه و بازخورد از طریق ارتباطات تسهیل می‌شود (هولمیرگ، ۱۹۸۶).
- ۲) بحث استفاده زیاد از گفتگوی رایانه‌ای یکی از مؤثرترین روش‌های یادگیری بزرگسالان است (بروکفیلد، ۱۹۸۶).
- ۳) گفتگوی رایانه‌ای برای مواردی که دارای موضوع خاصی هستند مانند بیان افکار، حل مسئله، همکاری و شرح گزارش مناسب است (ولز، ۱۹۹۲).
- ۴) گفتگوی رایانه‌ای، در بردارنده فعالیت‌های یادگیری مفیدی چون انتخاب کردن، اعتماد به نفس، تبادل گروهی و سازماندهی اطلاعات فراگیر، کار کردن با دیگران، تعیین اهداف، به وجود آوردن نگرش، تنظیم هدف و ساختار دوره است (برگ، ۱۹۹۳).

در حالی که این راهکارها، نتایج استفاده برخط کنفرانس رایانه‌ای را نشان می‌دهند، بسیاری از موارد و مشکلات دیگری که برای بهبود طرح این محیط آموزشی لازم است باقی می‌ماند. مانند جداسازی اطلاعات مرتبط از غیر مرتبط و چگونگی بازگرداندن فراگیران به عنوان مورد بحث اولیه پس از اینکه آن‌ها خیلی از بحث دور می‌شوند (رومیسزوسکی و میسون، ۱۹۹۲).

۳. قابلیت‌های فناوری برای یادگیری فراگیران

فناوری می‌تواند در یادگیری علوم برای فراگیران فرصتهایی فراهم کند که در فرآیند یادگیری معنی‌دار، درگیر شوند و مشارکت کنند. این فرصت‌ها به چهار دسته تقسیم می‌شوند:

بازنمایی و عرضه‌ی مطالب: ارائه ایده‌ها، فعالیت‌ها و فرآیندهایی که بدون فناوری زمان‌بر، دشوار یا غیرممکن هستند، به وسیله فناوری امکان‌پذیر می‌شود. فراگیران در چنین فضایی می‌توانند آنچه را که دانشمندان و متخصصان انجام می‌دهند، از جمله جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل داده‌ها، آزمودن فرضیه‌ها، طراحی آزمایش‌ها و نتیجه‌گیری را انجام دهند.

دستیابی به اطلاعات: با استفاده از فناوری اینترنت، فراگیران می‌توانند به اطلاعاتی دسترسی پیدا کنند که قبلاً دسترسی به آن‌ها در کلاس امکان نداشته است. در نتیجه مطالعه و بررسی مطالب و چیزهایی را که مورد علاقه و برانگیزنده دانش‌آموزان است، ممکن می‌شود و وابستگی به کتاب از بین می‌رود و دسترسی پیوسته به کتابخانه مجازی، جستجوی هوشمندانه، انعطاف‌پذیری، در دسترس بودن و سهولت دسترسی به منابع نامحدود آموزشی و افزایش حق انتخاب دانشجو در تعیین دوره‌های آموزشی امکان‌پذیر می‌شود.

تشریک مساعی: فراگیران می‌توانند با همکاری یکدیگر و به کمک فناوری، در ارتباط با موضوعی خاص، اطلاعات گسترده‌ای را جمع‌آوری و به کلاس عرضه کنند. استاد می‌تواند به کمک فراگیران اطلاعات را جمع‌بندی کند و نتیجه‌ی این تشریک مساعی را در اختیار کلاس قرار دهد (تاپلیان ۲۰۰۰).

شیوه ارائه دروس به دانشجو: عدم وابستگی کلاس درس به زمان خاص، جامعیت، فراگیری، پویایی، روزآمدی و رفع نیاز آموزشی در زمان دلخواه، افزایش کیفیت ارائه دروس به دلیل ارائه به صورت چندرسانه- ای و افزایش میزان اثربخشی و بازدهی آموزشی به دلیل حذف محدودیت‌های زمانی و مکانی یکی از ویژگی‌های این دوره است.

مدیریت و تعامل بهتر: عدم نیاز به حضور فیزیکی استاد و دانشجو در کلاس درس، کاهش زمان و هزینه رفت و آمد برای دانشجویان، پشتیبانی تعداد زیادی دانشجو در یک کلاس، امکان ثبت فعالیت‌ها و پیشرفت دانشجویان توسط استاد، امکان تهیه مدل‌های مختلف آموزش توسط استادان، ارتباطات آسان و فراگیر آموزشی، نظارت و کنترل دقیق بر نظام آموزشی و اطلاعات، جمع‌آوری سریع بازخوردها و تجزیه و تحلیل آن‌ها و فراهم نمودن فرصت‌های آموزشی یکسان برای عموم هم از مزیت‌های این دوره است.

آموزش مبتنی بر وب: در این روش منابع آموزشی از طریق اینترنت و در محیط وب، در اختیار فراگیر قرار می‌گیرد. در این روش از پست الکترونیکی، تابلوهای اعلانات و چت برای برقراری ارتباط فراگیر با منابع آموزشی استفاده می‌شود. در آموزش مبتنی بر وب یا آموزش مجازی، فراگیران می‌توانند از طریق اینترنت در مرکز ثبت نام کنند، از دروس ارائه شده انتخاب واحد نمایند، جزوه درسی موردنظر را مطالعه کنند، از جلسات درس استاد استفاده نمایند و در پایان دوره نیز امتحان دهند. در این سیستم آموزشی فراگیران می‌توانند هر روز و هر لحظه که مایل باشند با استاد و همکلاسی‌های خود ارتباط برقرار کنند و با تشکیل گروه‌های مباحثه، به تبادل نظر درباره مفاد درسی و تمرینات خود با استفاده از اینترنت بپردازند. در این روش ارائه مطالب براساس نیازهای فراگیران تغییر می‌یابد و فضایی ایجاد می‌شود تا فراگیر به دور از اضطراب و با حفظ استقلال و اعتماد به نفس، به فعالیت‌های مورد نظر خود بپردازد.

تلفیق III و آموزش در دانشگاه ها: استفاده از رایانه و سایر فناوری‌های الکترونیکی در برنامه‌های درسی، ملزم کردن دانشجویان به استفاده از پردازشگرها و نرم افزارهای نمایشی، سواد و مهارت‌های فناوری آنان را افزایش می‌دهد. از نگاه اساتید، منظور از فناوری در آموزش، شامل تابلو، گچ، قلم و شاید نمایش فیلمی از طریق پروژکتور است، در حالی که امروزه در نظام‌های تربیتی، به طور گسترده دامنه‌ای از ابزارهای فناوری مانند تلویزیون، دوربین‌های ویدئویی، ماشین‌های گرافیکی، رایانه‌ها، دوربین‌های دیجیتالی، اسکنرها و بسیاری از فناوری‌های دیگر به کار گرفته می‌شوند. به موازات این دسترسی، نگرانی‌هایی درباره‌ی این که چگونه فناوری را در آموزش ادغام کنند و چطور برای کمک به یادگیری دانش آموزان مؤثر باشند، بوجود

می‌آید. این عمل، آنی و یک شبه صورت نمی‌گیرد و نیازمند برخورداری از توانایی‌ها و مهارت‌هایی است که از طریق آموزش و به صورت تدریجی کسب می‌شوند.

آموزش از راه دور میان مرزی برخط یک مزیت استراتژیک برای فائق آمدن بر رقابت در بازار جهانی است. درحالیکه دانشگاه‌های سنتی جهان از این مزایا برخوردار نیستند. درواقع آموزش از راه دور یک سری فرصت‌های اضافی مانند فراهم کردن فرصت‌های مطالعاتی خارج از کشور سازماندهی کنفرانس‌های بین‌المللی و بین‌المللی کردن قابلیت‌ها و توانایی‌ها را فراهم می‌کند. درواقع یک کلاس مجازی جهانی فراهم می‌کند که دانشجویان گوناگون از نظر فرهنگی از کشورهای خودشان در آن شرکت می‌کنند و یک محیط دانشگاهی قدرتمند برای رسیدن به رقابت جهانی فراهم می‌کند. برطبق این تحقیق موفقیت در محیط یادگیری برخط، نتیجه تاثیر متقابل فاکتورهای مالی (چون هزینه تکنولوژی، هزینه آموزش و توسعه کارکنان و هیئت علمی، هزینه بازاریابی و جذب دانشجو، عوامل اقتصادی و مدیریت مالی)، فاکتورهای انسانی (چون اعتقاد، انگیزه، تجربه، نگرش، ادراک و انتظارات فراگیر و استاد به دوره، آمادگی و قابلیت‌های ذهنی مربیان و فراگیران و تجربه اولیه مربوط به اینترنت) و فاکتور برنامه ریزی و پشتیبانی دوره (شامل راهبردهای تجاری مناسب در امور ارزیابی بازار، برنامه‌ریزی حقوقی و اداری، خط مشی‌های جامع آموزشی، چالش‌های سازمانی، تعیین نیاز دانشجو، تعیین زمان مورد نیاز دوره، انتظارات روشن، خدمات پشتیبانی، پشتیبانی و تهیه منابع یادگیری مناسب) است.

۴. چارچوب آموزشی دوره

مباحثه بین فراگیران، واکنش‌های فردی و گروهی و به کار بردن آن‌ها همگام با محتوای دوره جنبه‌های اصلی اجتماع یادگیری برخط را بوجود می‌آورد، با فراهم کردن ارتباطات بیشتری در ساختار آموزشی، اصول نظری، راهکار آموزشی، یادگیری و به کار بردن ایده‌ها می‌توان این خط فکری را گسترش داد تا زمینه‌های بیشتری برای آموزش و یادگیری و به‌کارگیری گفتگوهای تحت وب و سایر نگرش‌های متداول این دوره‌ها در تمرین‌های آموزشی قوی فراهم شود. در این مقاله مؤلفه‌های گزارش‌دهی، اجتماعی و محتوایی دوره‌های تحت وب به‌عنوان چارچوب کار در نظر گرفته شده است. هدف مؤلفه گزارش‌دهی دوره، تسهیل گزارش گروهی و فردی، فراشناخت و خودارزیابی است. هدف مؤلفه‌های اجتماعی و دانشگاهی، سازماندهی فضایی برای تبادلات اجتماعی یا دانشگاهی است و هدف مؤلفه‌های محتوایی دوره، فراهم کردن اطلاعات اجرایی، محتوای آموزشی و روش‌های آموزشی خاص است. این چارچوب مروری بر سازماندهی جنبه‌های آموزشی تبادل برخط است تا بدینوسیله ساختارهای آموزشی، تئوری و فعالیت‌های آموزشی با هم همسو شوند.

۱.۴. مؤلفه‌های گزارش‌دهی دوره

فرایند شرح و گزارش بدون توجه به نوع محتوا برای یادگیری بسیار مهم و مورد نیاز است. فراگیر با تعبیر و تفسیر فرایندهایی که آموخته است، می‌تواند تجارب گذشته خود را با اطلاعات جدید درهم آمیزد. دوره‌های تحت وب تقویت‌کننده فعالیت‌های گزارش‌دهی هستند، زیرا نسبت به صحبت‌های رو در رو و سایر دوره‌های مجازی، به فراگیر فرصت بیشتری برای پاسخ‌دهی می‌دهد که دارای این مزیت‌ها نیز هست:

مباحثه و تعامل: گزارش‌دهی، ساخت خود انگاره فراگیر، اعتماد به نفس و خود اصلاحی از مواردی است که در جریان تعامل و تبادل بوجود می‌آید. تبادل مکالمه همراه با فرایندهای ارزیابی و فراشناختی است. ترکیب این سه به آگاهی فراگیران، کنترل و بهرمندی آن‌ها از تجارب آموزشی کمک می‌کند. فرایند گزارش‌دهی بیشتر در فعالیت نوشتن نهفته است. معلمان دوره‌های برخط می‌توانند فرصت گزارش‌دهی را برای فراگیران فراهم کنند و همچنین اهمیت واکنش و گزارش‌دهی در مورد موضوع مورد بحث را پررنگ‌تر کنند تا کیفیت پاسخ‌ها را بهبود بخشند و مکالمه‌ای را آغاز کنند که مرتبط با دانش و تجربه فراگیران باشد. با داشتن زمان بیشتر برای فکر کردن، واکنش و پاسخ‌دهی به موضوع گفتگو، می‌توانند منتقدانه و سازنده در این فعالیت مشارکت کنند.

واکنش فردی: در حین واکنش فردی، فراگیران درکی از خودشان، از تجربیات و روابطشان می‌سازند (میلز، ۱۹۹۱). این وظیفه معلم است که فرصتی برای واکنش فردی بوجود آورد. در دوره‌های تحت وب با دسترسی به متون مباحث گذشته، می‌توان مشارکت افراد و گزارش آن‌ها را مرور کرد و اهمیت آن را درک نمود.

واکنش گروه‌های کوچک: واکنش گروهی، مناسب برای دوره‌های تحت وب در پیشرفت یادگیری مباحث تخصصی است. فراگیران می‌توانند با هم ارتباط برقرار کنند، گزارش بدهند، در حل مسأله‌ای مشارکت کنند و بازخورد، مرور و ارزیابی پروژه را بیاموزند.

فراشناخت: فراشناخت، آگاهی و نظم فرایند فکری فرد است. فرایند آموزش و یادگیری حتماً باید شامل خودآگاهی فردی، یادگیری منظم و دانستن باشد. در نتیجه درضمن طراحی و تعدیل محیط آموزشی، باید عناصر فراشناخت در نظر گرفته شود (کندی، ۱۹۹۱). فراگیرانی که فرایندهای فکری خود را هدایت می‌کنند، در مورد مشارکت خود در تجربه یادگیری، دارای آگاهی فراشناختی هستند. به علت ماهیت مجازی محیط آموزشی برخط لازم است فراگیر به یادگیری خود نظم ببخشد و آن را هدایت کند. یک آگاهی فراشناخت عملی می‌تواند به آن‌ها در آشکارسازی دانششان کمک کند تا راهکارها و فرایندهای یادگیری خود را به اشتراک بگذارند. معلم هم باید نگرش خود را در مورد دوره بیان کنند تا فراگیر بتواند راحت‌تر درک خود از فرایندهای یادگیری‌اش را آشکار کند.

۳.۴. مؤلفه‌های اجرایی - محتوایی دوره

محتوای اجرایی دوره: بسیاری از ملاحظات مورد نیاز برای طراحی و ساخت دوره‌های سنتی در طراحی دوره آموزشی تحت وب هم مورد نیاز است. برای آماده‌سازی محتوا، موارد اجرایی هم باید مد نظر قرار گیرد و ارزیابی‌های موقتی و پایانی انجام شود تا مشخص شود که آیا اهداف دوره عملی شده است یا نه. محتوی برنامه درسی شامل توصیف اهداف دوره و فعالیت‌های آموزشی و تعلیمی است. هدف اصلی برنامه‌ریزی کاهش نگرانی است. به نحویکه فراگیر یادگیری را با دانستن اهداف آموزشی شروع کند. این فعالیت‌ها فراگیر را وادار می‌کند فرایندهای کنترل اجرایی را بکار ببرد. اطلاعات اجرایی دوره همیشه باید به صورت واضح و مستقیم بیان شود. همچنین جزئیات نیز باید بیان شود تا فراگیر زمان دسترسی به هر بخش اطلاعات را بداند.

اجرای فراگیر محور: نظریه یادگیری بزرگسالان، بر لزوم فراهم‌سازی تجربه آموزشی فراگیر محور تأکید می‌کند تا بر تجارب و آموخته‌های قبلی او تکیه کند. در این محیط، فراگیران در تصمیم‌گیری‌ها، تعیین اهداف، فعالیت‌ها و ارزیابی‌ها شرکت می‌کنند. این روش به دنبال بکارگیری فراگیران در امر یادگیری است تا آن‌ها بتوانند آزادانه در مورد موارد ممکن بحث کنند و روش رسیدن به اهداف ممکن دوره را تعیین کنند. از آنجا که فرد بزرگسال با تجربه فردی خود وارد محیط آموزشی می‌شود، غالباً دخیل کردن آن‌ها در شناخت و عرضه منابع مرتبط با دوره نسبت به زمانی که معلم بخواهد به تنهایی به گردآوری آن‌ها بپردازد، منجر به نمونه‌ها و منابع محتوایی متنوع‌تر و غنی‌تر می‌شود.

تناسب اهداف، راهکارها و ارزیابی: فرایند طراحی آموزشی طرفدار ایجاد تناسب میان اهداف دوره، راهکارها و نحوه ارزیابی است (اسمیت و ریگان، ۱۹۹۳). این اصل حاکی از این است که ماهیت تقابل و انتقال به خوبی مطابق با نتایج مورد انتظار و اهداف اولیه است. مثلاً آنچه مورد ارزیابی قرار می‌گیرد باید مطابق آن چیزی باشد که در طول دوره مطرح شده است. اصل تناسب به فراگیران کمک می‌کند تا از شکست و ناکامی بدور بمانند و روش‌ها و موارد آموزشی متناسب و مورد نیاز با دوره‌شان فراهم باشد.

یادگیری پروژه محور: از طریق فرایند طرح مسأله، حل آن، جمع‌آوری اطلاعات، نتیجه‌گیری و به اشتراک گذاشتن نتایج، فراگیر طی فرایندی دقیق با تنوعی از مهارت‌ها آشنا می‌شود. گفتگو و وب به عنوان وسیله - ای برای تحقیق، بحث و طرح‌ریزی، تولید و اجرای پروژه‌ها، منجر به تولید محتوای منابع در سطوح بالای فرایند یادگیری می‌شود.

گروه‌های یکپارچه: یادگیری دسته‌جمعی می‌تواند به طور مثبت بر روابط فراگیران و ارتباط آن‌ها تأثیر بگذارد. سودمندی این راهکار آموزشی وابسته به طراحی و ساخت دوره و فعالیت معلم است. کلید مؤثر بودن این روش، مطرح کردن مشکلات پیچیده، رسیدن به یک نظر یکسان، مسئولیت‌پذیری، مدیریت گروهی

و انسجام در کارها است. فراگیران از دوره‌های آموزشی برخط برای حمایت از فرایندهای گروهی، انجام پروژه و انواع ارزیابی استفاده می‌کنند. تمام این فعالیت‌ها از طریق نظام تلفیقی تحت وب صورت می‌پذیرد که می‌توان از طریق آن گفتگوی رایانه‌ای و فضای کاری مشترکی ایجاد کرد.

دوره کارآموزی شناختی: دوره کارآموزی شناختی شامل نگرشی از یادگیری است که منعکس کننده مجموعه خاصی از تمرین‌ها است. مانند مدل قرار دادن عملکرد کارشناس، هدایت مستقیم در فرایند حل مسئله، صریح‌سازی دانش و انعطاف‌پذیری، ارزیابی فراگیران در امتحان، بررسی فرضیه‌ها، روش‌ها و راهکارهای متفاوت. همچنین فراگیران می‌توانند راهکارهای خلاقانه خود را برای حل مسائل مطرح شده بکارگیرند. راهکار دیگری که می‌تواند به کارآموزی شناختی کمک کند، آشنا کردن فراگیر با فرهنگ زمینه مورد یادگیری، عبارات و اصطلاحات خاص، مسائل و اهداف مباحث می‌شود. دوره‌های برخط، جمع کردن کارشناس‌ها و شرکت‌کنندگان از نقاط و فاصله‌های گوناگون را در این کلاس‌ها نسبتاً راحت و آسان کرده‌اند و همچنین امکان مشاوره در طول دوره و برنامه را ممکن ساخته است.

۵. نتیجه‌گیری

در این پژوهش تحقیق‌های مختلف و مرتبط با آموزش از راه دور، آموزش مجازی و ارتباط از طریق رایانه را که خیلی در یادگیری برخط به آن توجه شده بود را مرور کردیم. همچنین چارچوبی از ارتباط این اصول نظری بوجود آمد و راهکارهای آموزشی و ایده‌هایی برای کاربردی کردن دوره‌های تحت وب در آموزش عالی مطرح شد. خلاصه‌ای از آنچه گفته شد به این شرح است:

فناوری اطلاعات تأثیر اجتناب ناپذیری بر تمامی حوزه‌های دانش بشری داشته و نهادهای مختلف اجتماعی را دستخوش تغییرات بزرگی نموده است. فناوری اطلاعات، فرصت‌های جدیدی را برای جوامع مختلف ایجاد کرده است؛ جوامعی که سریع‌تر این فرصت‌ها را شناسایی کنند، می‌توانند با جهشی ساختاری، عقب‌ماندگی‌های خود را جبران نمایند. فراهم ساختن بستر و زمینه استفاده از فناوری اطلاعات در مدارس به منظور کمک به بهبود کیفیت آموزش، تدریس و یادگیری، کلید گذر ما به جامعه اطلاعاتی خواهد بود. آموزش الکترونیکی می‌تواند بسیاری از معضلات جوامع از جمله نیازهای روزافزون مردم به آموزش، عدم دسترسی یکسان به مراکز آموزشی، کمبود امکانات اقتصادی، کمبود آموزگاران مجرب و هزینه‌های زیادی که صرف آموزش می‌شود را برطرف نماید. مزایای زیادی برای این نوع سیستم آموزشی برشمرده‌اند که معایب آن را پوشش می‌دهد.

آموزش مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات یادگیرنده محور، تعاملی، مشارکتی و انعطاف‌پذیر همراه با استراتژی‌های یادگیری فعال و شیوه مناسب ارائه است که انگیزه و همکاری را در فراگیر افزایش می‌دهند.

انقلاب اطلاعاتی به عنوان فرزند انقلاب صنعتی موجب پدیدآمدن دوران جدید عصر اطلاعات و به تبع آن جامعه اطلاعاتی شده است که فناوری اطلاعاتی مهم‌ترین رکن بقا و قوام آن است. از این رو آموزش مهارت‌ها و افزارهای فناوری اطلاعاتی از ضرورت‌های حیاتی حضور در این عرصه محسوب می‌شود و وظیفه نظام آموزشی، طراحی برنامه آموزش فناوری اطلاعات با در نظر گرفتن دو مولفه آشنایی با مهارت‌های اطلاعاتی و لزوم بستر سازی برای برخورد کنش‌مند فراگیر با فناوری اطلاعات می‌باشد. بدیهی است با چنین طراحی امکان همگامی جامعه برای حضور با نشاط در جامعه پویای اطلاعاتی فراهم می‌آید.

هر برنامه آموزشی رایانه‌ای بایستی منتج به یادگیری مناسب با درجه بالایی از آگاهی و شناخت بشود. بایستی زمینه تعامل بین دانش‌آموز و مربی را در زمان مناسب فراهم سازد. مربیان یا موسسه آموزشی بایستی بطور مناسب برنامه رایانه‌ای را بررسی نمایند، برنامه رایانه‌ای بایستی دارای هدف آموزشی مشخصی در راستای مقاصد و سیاست‌های آموزشی باشد، فرایندهای آموزشی بمنظور حصول اطمینان از میزان ارتباط بین نظام آموزشی و رایانه مورد بررسی قرارگیرد، برنامه مزبور بایستی تضمین کند که منابع آموزشی برای فراگیران قابل دسترس، روشن، کامل، جامع و بهم پیوسته باشد و اطلاعات مربوط به برنامه درسی را بموقع در اختیار آنان قرار دهد، بایستی با نیازهای آموزشی فراگیران تناسب داشته باشد، همچنین قابلیت دستیابی به خدمات حمایتی علمی و مالی وجود داشته باشد و دستورالعمل پرداخت هزینه‌ها نیز مشخص باشد، فراگیران شرایط لازم، سوابق، اطلاعات، معلومات و مهارت فنی استفاده از برنامه را داشته باشند. مواد درسی روشن و دقیق باشد، دستورالعمل ارزیابی از آموخته‌های فراگیران مشخص و در دسترس باشد. همچنین برنامه رایانه‌ای بایستی تعهدآور باشد و فراگیر را ملزم به اجرای دقیق برنامه سازد. بنحوی که دانش آموز قادر باشد دوره آموزشی را کامل کند و درجه تحصیلی مشخصی را کسب نماید، از میزان اثربخشی برنامه آموزشی توسط موسسه آموزشی ارزشیابی بعمل آید و همچنین دانش‌آموزان از نتایج و یافته‌های ارزشیابی برنامه مطلع گردند. امید است که چارچوب مطرح شده کمک کند که ارتباطات از تنوری به عمل درآمد و امکانات آموزشی برخط را گسترش دهد.

منابع

- اردلان، محمدرضا. و دیگران. (۱۳۹۱). پیشبرد نظام آموزشی به سوی دنیای مجازی. چهارمین همایش ملی آموزش. تهران: دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی.
- باقری کراچی، امین. (۱۳۹۱). بررسی فلاکتورهای موفقیت در آموزش عالی از راه دور الکترونیکی. چهارمین همایش ملی آموزش. تهران: دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی.
- بگری، علیرضا. (۱۳۹۰). راهکارهای گسترش زبان فارسی مبتنی بر الگوهای زبان‌های بین‌المللی با کمک وسایل جدید ارتباطی. نخستین همایش بین‌المللی گسترش زبان و ادبیات فارسی. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.

- جهانگرد، نصرالله. (۱۳۸۲). رسالت آموزش در عصر اطلاعات. ماهنامه توسعه کاربردی، فناوری اطلاعات و ارتباطات. مجله تکفا. سال اول. شماره ۵ و ۶.
- رحیمی، محسن. (۱۳۸۸). آموزش الکترونیکی زبان فارسی به غیر فارسی زبانان ابزارها و چالش‌ها. مقالات اولین همایش ملی آموزش زبان فارسی و زبانشناسی. به کوشش پهلوان‌نژاد، محمدرضا. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.
- شریفی، شهلا. و بهمدی، بهداد. (۱۳۹۰). استفاده بیشینه از انبوه امکانات فناوری رایانه و وب در آموزش فارسی از طریق اینترنت. نخستین همایش بین‌المللی گسترش زبان و ادبیات فارسی. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- فضل‌علی‌زاده، رضا. و دیگران. (۱۳۹۱). بررسی تطبیقی و تحلیلی ویژگی‌های مؤسسات آموزش عالی از راه دور کشورهای انگلستان، هند و ایران. چهارمین همایش ملی آموزش. تهران: دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی.

- Burge, E. J. (1993). *Student's perceptions of learning in computer conferencing: A qualitative analysis*. University of Toronto, Canada.
- Brookfield, S. D. (1990). *The skillful teacher*. San Francisco: Jossey-Bas.
- Henry, T. (2000). *Professors seek online standards*. USA Today [On-line]. Available: <http://www.usatoday.com/life/cyber/tech/cti205.htm>.
- Hiltz, S. R., & Turoff, M. (1978). *The network nation: Human communication via computer*. New York: Addison-Wesley.
- Holmberg, B. (1986). *Growth and structure of distance education*. London: Croon Helm.
- Keegan, D. (1986). *The foundations of distance education*. London: Croon Helm.
- Keegan, D. (1995). *Distance education technology for the new millennium*, compressed video teaching. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 389 931).
- Mason, R. (1994). *Using communications media in open and flexible learning*. London: Kogan Page.
- Mills, R. C. (1991). A new understanding of self: The role of affect, state of mind, self-understanding, and intrinsic motivation. *Journal of Experimental Education*, 60(1), 67-81.
- Moore, M. (1988). On a theory of independent study. In D. Sewart, D. Keegan, & B. Holmberg (Eds.), *Distance education: International perspectives* (pp. 68-94). New York: Routledge.
- Moore, M. (1994). Autonomy and interdependence. *The American Journal of Distance Education*, 8(2), 1-5.
- Oakley, B. (2000). *Learning effectiveness: An introduction*. In J. Bourne (Ed.) *On-line education: Learning effectiveness and faculty satisfaction*. Proceedings of the 1999 Sloan Summer Workshop on Asynchronous Learning Networks. Urbana, Illinois.

- Perraton, H. (1988). A theory for distance education. In D. Sewart, D., Keegan, & B. Holmberg (Eds.), *Distance education: International perspectives* (pp. 95-113). New York: Routledge.
- Romiszowski, A. J., & Mason, R. (1996). *Computer-mediated communication*. In D.H. Jonassen (Ed.), *Handbook of research for educational communications and technology*. New York: Simon & Schuster McMillan.
- Schifter, C. C. (2000). *Faculty participation in asynchronous learning networks: A case study of motivating and inhibiting factors* [online at http://www.aln.org/alnweb/journal/Vol4_issue1/schifter.htm].
- Simonson, M., Smaldino, S., Albright, M., & Zvacek, S. (2000). *Teaching and learning at a distance: Foundations of distance education*. Upper Saddle River, NJ: Merrill
- Smith, P. L., & Ragan, T. J. (1993). *Instructional design*. New York: Macmillan.
- Wedemeyer, C. A. (1981). *Learning at the back door: Reflections on nontraditional learning in the lifespan*. Madison: University of Wisconsin.
- Wells, R. (1992). *Computer-mediated communication for distance education: An international review of design, teaching and institutional issues* (ASCDE Monograph No.6). University Park, PA: The American Center for the Study of Distance Education.

اطلاعات پژوهشی

شبهلا شریفی دکترای زبانشناسی همگانی و دانشیار گروه زبانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد می باشد. حوزه های مورد علاقه و تدریس او، رده شناسی زبان، کاربردشناسی و تجزیه و تحلیل کلام و عصب شناسی زبان می باشد. پایان نامه های مختلفی در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری در دانشگاه فردوسی مشهد و دیگر دانشگاهها در حوزه های ذکر شده به راهنمایی و مشاوره ایشان انجام شده است.

الهام اخلاقی دانشجوی دکتری زبانشناسی همگانی دانشگاه فردوسی مشهد، تا کنون در بیش از ده همایش ملی و بین المللی ارائه مقاله داشته است. دارای چندین مقاله علمی پژوهشی و مولف کتاب "زبانشناسی، حلقه واسطه علوم" است. مدرس دانشگاه علمی کاربردی و تاپران نیز می باشد.

خود/ارزیابی: این نوع ارزیابی جدای از ارزیابی معلم و هم‌دوره‌ای‌ها است و دانش‌آموز را به بررسی انتقادی از کار خودش به عنوان یک شاهد بی‌طرف وامی‌دارد. فرایند خودارزیابی نقشی اساسی در رسیدن به هدف، خودانگیختگی و درک کارآمدی خود در رابطه با وظایف آموزشی بوجود می‌آورد.

۲.۴. مؤلفه‌های اجتماعی و دانشگاهی دوره

فعالیت‌های اجتماعی و دانشگاهی در طراحی دوره مد نظر گرفته می‌شود تا فرصتی برای شرکت‌کنندگان فراهم شود تا بتوانند خارج از محیط دانشگاهی به تعاملات مرتبط با دوره بپردازند. بدین ترتیب فراگیران تشویق به تعامل غیررسمی می‌شوند تا جنبه‌های طبیعی ارتباطات انسانی، اعتماد و اجتماعی شدن برای تفریح و خلق روابط جدید شکل بگیرد. این موارد از مهم‌ترین عناصر یادگیری موفق در دوره‌های برخط است.

تعامل اجتماعی: فعالیت‌های اجتماعی در محیط یادگیری برخط مکانی برای مباحث غیررسمی و تعاملاتی که به طور غیرمستقیم به محتوای آموزشی مرتبط است، بوجود می‌آورد. برای فراگیرانی که می‌خواهند فرایندهای یادگیری را با همکاری، به اشتراک گذاشتن نظرات، مباحث آزاد و گزارش فردی شروع کنند، باید یک بافت اجتماعی که به آن‌ها حس راحت بودن، امنیت، لذت و تفریح، و احساس رشد کردن ببخشد، بوجود آید. تعامل و انسجام اجتماعی، حس متعلق بودن به یک جامعه را تقویت می‌کند. در نتیجه نگرش مثبت بوجود می‌آید و انزوایی از بین می‌رود و حس یکپارچگی پرورش پیدا می‌کند. با برآورده شدن نیاز اساسی بشر برای اجتماعی بودن، یادگیری هم مفیدتر خواهد شد. در این راستا لازم است فراگیر وادار به تعامل در محیط‌های اجتماعی کرد. در غیر این صورت ممکن است فراگیران این کار را انجام ندهند. راهکارهای دیگری چون خلق محیط‌های مکالمه‌ای رسمی‌تر با تشویق آن‌ها به شرکت در تعاملات اجتماعی آمیخته با مباحث دانشگاهی بوجود می‌آید. عملیاتی کردن تعامل اجتماعی بخش اصلی محیط یادگیری برخط است.

آموزش در موقعیت و خلق جامعه شرکت‌کنندگان: تعامل داشتن در گرده‌ها تأکیدی بر یادگیری موفق است. یادگیری تنها درونی کردن اطلاعات و دانش نیست، بلکه عملی کردن آن‌ها در اجتماع است. این مسأله از اهمیت آموزش سنتی و رویکرد معلم محور می‌کاهد. این رویکرد آموزش محور نیاز به گروهی دارد که در آن شرکت‌کنندگان از طریق مکالمه با هم در ارتباط هستند و نقش افراد اجتماع را داشته باشند. در نتیجه عواملی چون حس متعلق بودن به یک جامعه، اعتماد بین اعضای گروه و یک هدف مشترک داشتن ایجاد می‌شود.